جینۆسایدی گەلی کوردستان، یاسا نیونەتەوەییەکان و ئەرکەکانمان پێشی هەڵەبجە و ئەنفال

سەلام عەبدوڵڵا

ناکرێ باس لە جینۆسایدی گەلی کوردستان بکەین، بەبێ ئەوەی بە کورتی ئاورێك نەدەینەوە لە مێژووی جینۆسایدی گەلانی تر و شێوەی هەوڵە یاسایی، ئەخلاقی و سیاسییە جۆراجۆرەکان، ناسینی تاوانباران، قەرەبووی زیانەکان بۆ نەوەی قوربانیان، یا داوای لێبووردن. ئەوە ١٤ساڵە بەسەر کارەساتەکەی ئێمە تێدەپەڕێ، بەلأم ئەو جینۆسایدانەی کە دژ بە مرۆڤایەتی ئەنجامدراون و وا خەریکە١٠٠ساڵیشیان بە سەر تێدەپەڕێ، بەلأم نەوەکانیان ئێستایش لە دژیاندا، دەنگی خۆیان هەڵدەبڕن، داخوازییە ڕەواکانیان بەرزدەکەنەوە، تاوانەکان بە بیری جیهان دەهێننەوە. منیش زۆر جار لە بۆنە جیاجیاکانەوە ئەم بانگەوازە دەخوێنمەوە: لە هیچ خۆش مەبن، هیچ لە بیر مەکەن!

لە ١٩٠٤–١٩٠٧ لە شکری ئەلمانیا لە"ئەلمانیای باشوری ڕۆژئاوای ئەفریقا–نامیبیا–!"کۆمەڵکوژی گەلی هیریرۆیان کرد. لە ٨٠ ٠٠٠ هیریرۆ تەنها ١٥ ١٣٠کەس و لە ٢٠ ٠٠٠(ناما)یی ٩٧٨١کەسیان مایەوە. هەموویان بە زۆرەملی بۆ بیابانی ئۆماهیکۆ نێردران و لە سەرچاوەی ئاو دابڕان و لە تینوێتییەوە گیانیان لە دەستدا. زیندانییەکانیان، کۆتکردن و بە ئاگر لە سەر گیانیاندا پیتی(GH–کورتکراوی زیندانی هیریرۆ)نووسی و بۆ کارکردنی زۆرەملی راپێچکران...

ئەم کۆمەڵکوژییە لە سەر بڕیاری جەنەراڵ لۆتەر فۆن تروتا ئەنجامدرا. لە نامەکەی بۆ خەڵکی هیریرۆ لە ١٩٠٤/١٠/٢هاتووە:(من، گەورەترین جەنەڕاڵی سەربازە ئەلمانییەکانم، ئەم نامەیە بۆ گەلی هیریرۆ دەنێرم. هیریرۆ چیتر ژێر دەستی ئەلمانیا نییە... گەلی هیریرۆ دەبێ ئێستا ولأتەکە بەجێ بهێڵن، ئەگەر بەجێی نەهێڵن، ئەوا من بە کوتەکێکی گەورە ناچارتان دەکەم بە جێی بهێڵن. لە ناو سنوری ئەلمانیا–مەبەستی نامیبیایە–، هەر هیریرۆیەك، چەکدار بێ یا بێ چەك، مەڕومالأتی هەبێ یا نەبێ، گولەڕێژ دەکرێ. من چیتر ئافرەت و منداڵ وەرناگرم، بۆ ناو گەلەکەیان قاویان دەدەم، یا دەیانگوژم. ئەمە ڕای منە بۆ گەلی هیریرۆ.)

جەنەڕاڵێکی تر وتویەتی: بیابانی ئۆماهیکۆی بێ ئاو، دەبێ کۆتایی بهێنی بەوەی چەکی ئەلمانی دەستی پێکرد: لەناوبردنی گەلی هیریرۆ.

لە ٢٠٠١/١٠/١، واتە پاش ٩٧ساڵ، ڕێکخراوی کۆمەڵەی گەلانی هەڕەشەلێکراو، نامەیەك بۆ وەزیری دەرەوەی ئەلمانیا دەنێرن، تێدا هاتووە: (لە کۆنفرانسی جیهانی دژی راسیزم لە دوربانی ئەفریقای خواروو، لە وتارەکەتاندا لە ٢٠٠١/٩/١ نموونەیەکی زۆر باشتان پیشاندا کاتێ قوربانیانی کویلایەتی و کۆلۆنیالیزم و نەوەکانیان دڵنیاکردەوە، بەرپرسیاری لە بەرامبەر ناڕەوایەتی رابردوو هەڵگرن. بۆیە منیش ئەمڕۆ بە ناوی کۆمەڵەی گەلانی هەڕەشەلێکراوەوە لە کانگای دڵمەوە، تکاتان لێ دەکەم، ئەلمانیا، ناوی جینۆسایدی هیریرۆ لە نامیبیا(١٩٠٤–١٩٠٧)بهێنێ و فۆرمێکی شیاو بۆ قەرەبووی زیانەکانیان بدۆزن، وەك یارمەتی پەڕەسەندنی دیاریکراو. هیریرۆ ئێستا بارودۆخێکی کۆمەلأیەتی و ئابووری سەختی هەیە. لە هەڵویستی وەزارەتی کاروباری دەرەوە و لیژنەی داخوازییەکان لە پەرلەمان(بی تی–بلأوکراوەی٤٨٤٤/١٤)لەم بارەیەوە هەمیشە دووبارەی ئەو ئەرگومێنتە دەکەنەوە کە مافی گەلان زاراوەی جینۆساید لە لایەن نەتەوە یەکگرتووەکانەوە، یەکەم جار لە ١٩٤٨بەکارهێنراو کارتێکردنی بەسەر پێشی ئەو بروارەوە نییە.

با، ئەمە زۆر ئاساییە، بە بەردەوام بۆ هۆلۆکۆستی ناسیونال سۆسیالیزم لە دژی جوو، سنتی و ڕۆما، داوای لێبووردن دەکرێ... .)

لەم نامەیەدا، بە بەڵگەوە، بیانووی ڕەسمی حکومەتی ئەلمانی پووچ دەکرێتەوە. جینۆسایدی جوو و سنتی ڕۆما پێشی ١٩٤٨ ڕوویداوە. نامیبییەکان نوێنەری خۆیان دیاریکردووە و ئەوە چەندین ساڵە حکومەتی ئەلمانی داوای پێشوازیکردنی رەسمیان، ڕەتدەکاتەوە. سەرەڕای ئەوەش، ڕەنج و تێکۆشان بۆ بەدەستهێنانی داخوازییەکانیان درێژەی هەیە.

أ. حەیدەر، بە یادی جینۆسایدی ئەرمەن دەنووسێ: (... پتر لە ١. ٥ملیون ئەرمەنی کوژرا. مرۆڤی بێ چەك کە نەیانتوانن بەرگری لە خۆیان بکەن بە بڕیاری ڕێکخراو، لەلایەن لەشکرەوە لەناوبران. لە گەڵ ئامادەکردنی سیناریویی پێشوەخت، ئاگری گیانی راسیزم و شوفێنیزمیان لە دانیشتوانیان بەردا. بۆ ئەوەی لە دژی ئەرمەنییەکان راوەستن....لە مێژوودا هیچ دەسەلأتێکی تر نییە، ئاوا بەدرێژی پراکسیسی جینۆسایدی هەبێ و درێژەی پێبدابێ وەك تورکیای کۆلۆنیالیست... .) . ئەم تاوانەش کە لە ١٩١٥/٤/٢٤ئەنجامدراوە،

وەك ئەوی پێشووی، وا بوو نزیکەی٨٥ساڵ دەچێ، لە تورکیا تابووە. پەرلەمانی ئەلمانیاش تا ئێستا، ئەم تاوانە بە شێوەیەکی رەسمی بە جینۆساید لە قەڵەم نەداوە. هۆی سەرەکی ئەم هەڵویستە، بەندە بە رۆڵی ئەلمانیا لەم کۆمەڵکوژییە. ڤۆلڤگانگ گوست لە وتاری(رووپۆشینی بەشداربووانی تاوان) دەنووسێ: (... ساڵێك پاش کۆتایی پێهاتنی جەنگ، ئەلمانەکان ئەکتەکانی وەزارەتی دەرەوە لەم بارەیەوە بە دوکومێنت بلاْوکردەوەو بە جینۆساید پیشانیدا. قەشە جۆهانس لیپیسیوس(باشترین دۆستی ئەرمەنییەکان) لە ١٩١٩لە سەر داخوازی وەزارەتی دەرەوە٤٤٤فایلی بلاْوکردەوە کە وەلاْمی تێروتەسەل لە سەر جینۆساید دەداتەوە....لە جەنگی جیهانی یەکەم، ئەلمانەکان گرنگترین دۆستی تورکیا بوون و لە هەموو لایەنێك باشتر ئاگایان لەو تاوانانە بوو کە لە ئەنادۆل و بیابانی سوریا ئەنجام دەدرا، وەك چۆن لیپسیوس لە کتێبەکەیدا ئەو بەڵگان پیشاندەدا. بەلاْم ئەو دیکومێنتانە کە بە زاراوەی کۆنی سویتەرلن نووسراوە... و ئەو شوێنانە کە بەشداری واقیعی ئەلمانیا دەسەلمێنی، دەسکاریکراوە. بۆ نموونە، سرینەوەی ئەو بەڵگانە کە بەشداری ئەلمانیا دەسەلمێنی لە لێدانی راپەڕیوەکان لە زاتون و ئورفە.. .)

ئێستا پەرلەمانی سوید جینۆسایدی ئەرمەن بە رەسمی ناسی. پاش تێپەڕبوونی ئەم هەموو ماوەیە، تازە(پەرلەمانی فەرەنسی لە ١٨/١/٢٠٠١دا، بە یەکدەنگ بەرخوردی تورکیا لە دژی ئەرمەن بە جینۆساید ناسی. لە ئیتالیا، هێشتا لە ناو ئەرشیفەکانیاندا بۆ بەڵگە دەگەڕێن، تا کوشتنی ئەرمەن بە جینۆساید بەرەسمی بناسن. بەریتانیا هەمان نیازی هەیە) . لە ووتاری رۆژنامەنووس(سباستیان فیشەر)یش هاتووە: کارلس لیمان(قسەکەری حزبی سی. دی. ئو لە پەرلەمانی ئەلمانی) وتی: ئەم پرسیارە بیروڕای گشتی نابزووێنێ. ئێمە لێرە کەمایەتی ئەرمینیمان نییە. ئەلمانیا، لە دیسکسیونی بە ئەندام وەرگرتنی تورکیا لە یەکێتی ئۆروپا، گرفتێکی توندی لە گەڵ تورکیا هەیە و هەروا ئەلمانیا لە تورك جمەی دێ. مەحکومکردنی تورکیا لە لایەن پەرلەمانەوە کۆنتراپرۆدۆکتیڤە. قسەکەری سیاسەتی دەرەوەی سۆسیال دیموکراتەکان(گێرت ڤایسکیرشە)لە پەرلەمان، هیچ بە گرنگی نازانێت لەم دیباتەیە بەشداری بکا. تاقە حزب کە لە ناو پەرلەمان داوای مەحکومکردنی ئەو تاوانە دەکا، حزبی دیموکراتە سۆسیالیستەکانە. قسەکەری ئەم حزبە و ئەندامی گروپی پەرلەمانی ئەلمانیا– تورکیا(ئوڤە هیکش) دەڵێ:دەبێ لە کارە ناڕەوایەکان بکۆڵینەوە. لە حاڵەتی ئەرمەن و کوردەکان.. .) . شایانی باسە پەرلەمانی نەمسایش بە رێککەوت لە یادی کیمیابارانی هەڵەبجە گفتوگۆ لە سەر جینۆسایدی ئەرمەن دەکەن: (کۆمیتەی مافی مرۆڤ سەر بە پەرلەمانی، لە ١٦/٣/٢٠٠٠، لە سەر داخوازی حزبی سەوزەکان لەم بارەیەوە گفتوگۆیان کرد.) .

هەروا ئێستایش لە ئەلمانیا لێکۆڵینەوە، فیلم و گفتوگۆ لە بارەی جینۆسایدی سنتی و رۆما و جووەکان دەکرێت. ئێستاش جووەکان بۆ نازییە تاوانبارەکان دەگەڕێن، دەستگیرو سزایان دەدەن. سەیر ئەوەیە پێشی نزیکەی ٦ساڵ نامیلکەیەکم لە بارەی(تیئۆرییەکان لە بارەی فاشیزم) بۆ بلاْوکردنەوە، بۆ لایەنێك لە کوردستان نارد، بەرپرسێکیان گوتبووی: (ئەم بابەتە بەسەر چووە)!!.

جینۆساید، لە گەڵ تاوانەکانی تر بەراورد ناکرێ، تەنانەت جوداشی دەکەنەوە لە تاوانی جەنگ . بەلاْم لە بەر ئەوەی ئێمە هێشتا لە جینۆسایدی گەلەکەمان بە تێرو تەسەلی تێنەگەیشتووین، بۆیە زۆر کەس لە بواری نووسین لە بارەی جینۆسایددا، بە ئارەزووی خۆی، باسی تاوانەکانی تری دەسەلاْتی فاشیست لە عیراق تێهەڵکێش دەکەن. ئەم هەڵەیە دەبێ کۆتایی پێ بێ. لەم بارەیەوە چەندین ووتار، بەیاننامەی پڕ لە نەزانین لە بارەی تاوانی هەلەبجە و ئەنفال نووسراوە .

تاوانی جینۆساید وای کرد، نەتەوە یەکگرتووەکان جاڕی مافی گەلان بدەن و لە ١٩٥٢ یاساکان لە بارەی رێککەوتن لە سەر پاراستنی مافی مرۆڤ و ئازادییە بنەڕەتییەکان دەربکەن و لە سەری رێکبکەون و دادگای تایبەتیش بۆ ئەم بۆنەیەوە دابمەزرێنن:

١٩٢١، تریبونالی تاوانی جەنگ لە لایبزگ.

١٩٤٥–١٩٤٦ تریبونالی سەربازی لە نورنبێرگ

١٩٤٦–١٩٤٨ تریبونالی سەربازی لە توکیو

١٩٩٣ دادگای سزادانی جیهانی بۆ یوگسلاڤیای رابردوو لە دێنهاگ.

١٩٩٥ دادگای جیهانی بۆ تاوانباران لە رواندا لە(ئاروشا)دا دەست بە کار دەبێ.

دوو دادگایە دواییەکان لە سەر بڕیاری مەجلسی ئاسایشی جیهانی دامەزراوە.

کام دادگا بەرپرسیارە لە بەرامبەر جینۆسایدی گەلی کوردستان لە ١٩٨٨؟

لە چەندین گفتوگۆ و تاردا، لە نابەڵدییەوە، هەمیشە دووبارەی ئەو بۆچوونە کراوە کە دادگای دینهاگ بۆ دادگایی کردنی میلۆسۆڤیچ، پەیوەندی بە داخوازی گەلی کورد بۆ دادگایی کردنی بەرپرسیارانی جینۆسایدی ئەنفال، نییە. بەڵام ئەم بەڵگانەی خوارەوە، ئەو بۆچوونانە راست دەکەنەوە و دەکرێ بە روونی بگوترێ: بەڵێ، دادگای دەێنهاگ لە هۆڵەندا بەرپرسیارە لە دادگایکردنی سەددام و سەرانی تری حکومەتە تاوانبارەکەی. بە داخەوە چەندین کەسی دڵسۆز لەم بارەوە زانیاری هەڵەیان بە خەڵك گوتووە. بۆ؟

– لە رێککەوتنی(روم) ساڵی ١٩٩٨دا وڵاتان لە سەر دادگای ناوبراو رێککەوتن. لە برگەی پێنجی رێککەوتنەکە نووسراوە: (دادپەروەری لەم دادگایە، بۆ قورسترین تاوان دیاریکراوە، ئەو تاوانانە کە هەموو کۆمەڵگای جیهانی دەگرێتەوە. دادپەروەری لەم دادگایە، حاڵەتی ئەم تاوانانەی خوارەوە دەگرێتەوە.

أ– تاوانی کۆمەڵکوژی،

ب– تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی،

پ– تاوانی جەنگ،

ت– تاوانی دەستدرێژکردن.

بەپێی ئەم برگەیە بێ:

١/ سەرانی حکومەتی کۆماری عیراق، لە ١٩٨٨/٣/١٦دا، بە کردەوە و بە پێی بریارێکی پێشوەخت، تاوانی(أ)و(ب) لە دژی خەڵکی کوردستان ئەنجامداوە. شوێنی تاوان(هەڵەبجە، شێخ وەسانان، بالیسان و سەدان دێ و شارۆچکەی کوردستانی/ عیراق). هاوکات، ئەو تاوانانە زەدەکردنی ئەم برگانەی خوارەوەی چوارەم کۆنڤۆتسیون(رێککەوتن)ی جنیفە لە ١٩٤٩:

برگەی: ٣کە تێدا هاتووە: (نابێ دیلی جەنگ هەسبریندار، بەخراپی مامەڵەی لە گەڵدا بکرێ یا بکوژرێ. ئەمانە لە ژێر پاراستنی خاچی سووردان... .)

برگەی ٤: سەرکردەی جەنکەکان پەرسیارن لە پاراستنی هەموو ئەو کەسانە کە بەشدار نین لە دوشمنکارییەکەیان. پێشی هەموو شتێك، ئەشکەنجەدانی مرۆڤ قەدەغەیە یا بە شێوەیەکی سامناك یا کەرامەتشکێنانە مامەڵە بکرێ یا بەبێ شێوەی یاسایی و حوکمدان بکوژرێ. دەبێ نەخۆشەکان وەك سەربازە بریندارەکان بپارێزرێن....

ئەم رێککەوتننامەیە لە ١٩٧٧ بە دوو برگەی تر بەرفراوانکرایەوە. هەردوو برگەکە لە لایەن رژێمی بەعس لە عیراق بە هەزاران شێوە زەدەکراوە:

دەبێ کەسایەتی مرۆڤ، کەرامەت، نەریت و بروا ئاینییەکەی و مافەکانی خێزانی رێزی لێ بگیرێت.

بەرخوردی سامناك، لەناوبردن، ئەشکەنجەدان، هەڵواسین بە بێ دادگاییکردنی یاسایی، سەروشوێن وونکردن، راوپرووتکردن، زەبروزەنگ بەکارهێنانی نارەوا بۆ وێرانکردن موڵکایەتی تایبەت یاساغە.

٢/ هەموو جیهان ئاگاداری ئەم تاوانەیە: رێکخراوی مافی مرۆڤ، بەشی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست یەکێکە لەو رێکخراوانە کە زۆر بە باشی ئاگاداری کوشتنی خەڵکی مەدەنی، تاڵانکردنی سەروەت و سامان و وێرانکردنی ئینفراسترکتوری دانیشتوان و ونکردنی هەزاران هاوڵاتی مەدەنین.

٣/ رژێمی عیراق بە پیلان و نەخشەیەکی پێشوەخت دارێژراو، خۆیی ئامادەکردە بۆ ئەنجامدانی ئەم تاوانە. بە هەموو هوشیاری و ئاگابوون، چەکی کۆمەڵکوژ(گازی کیمیاوی) بە کارهێناوە، بە مەرجێك زانیویانە سەرئەنجامی بە کارهێنانی ئەم چەکە، دەبێتە هۆی کۆمەڵکوژی هەزاران تسیڤیل.

لە ماددەی ٦ی ئەم رێککەوتننامەیە، واتای(کۆمەڵکوژی) بەم شێوەیە دیاری دەکەن: هەر کەسێك ئەم کردەوانە بکا کە بەو مەبەستەوە ئەنجامیان دەدا، نەتەوەیەك، ئەتنیێ، رەگەزێك یا گروپێکی ئاینی بە تەواوی یا تا رادەیەك لەناو ببا: أ– کوشتنی ئەندامەکانی گروپەکە، ب– بوون بە هۆی گەیاندنی زەرەی گیانی و رۆحی سەخت بە ئەندامانی گروپەکە.

بە گوێرەی ئەم دوو خاڵە، تاوانەکانی رژێمی دەسەڵاتدار لە ئۆپیراتسیونە بەدناوەکەی ئەنفال مەحکومە.

ماددەی ٧: تاوان لە دژی مرۆڤایەتی

أ‌–... ماناى"تاوان دژى مرۆڤايەتى"هەر يەكێك لەم كردارانە، كە وەك بەشێك لە مەبەستێكى گەورە يا هێرشێكى رێكخراو دژى دانيشتيوانى مەدەنى بە ماناى هێرشبردن ئەنجام دەدرێ:١–كوشتن٢–لەناوبردن٣–كويلەكردن٤–دەركردن يا گواستنى زۆرەملى دانيشتيوان،٥– ياساغكردنى ئازادى يا هەر ياساغكردنێكى سەختى ئازادى جەستەيى، لە ژێر زەدەكردنى، بنەما سەرەتاييەكانى مافى گەلان ئەنجام دەدرێ. ٦–ئەشكەنجەدان٧–زەوتكردن، كويلايەتى سێكسى، سۆزانى پێكردن بە زۆرەملى، دووگيانخستنى بەزۆرەملى يا هەر فۆرمێكى زەبروزەنگى سێكسى سەختى هاوتاكانيان. ٨– چەوساندنەوەى گروپێكى دياريكراو يا كۆمەڵێك بە هۆى سياسى، راسيستى، ناسيونال، ئەتنى، كلتورى يا هۆى ئاينى.

رژێمى بەعس، لە ئەنجامدانى تاوانى ئەنفالدا، هەستاوە بە تاوانى ١، ٢، ٤، ٥، ٦، ٧، ٨. لە بارەيانەوە هەزاران بەڵگە و شايەت هەيە.

ئێمە پێش ئەوەى هەر گلەييەكى ڕەوا لە لەلايەنێكى تر بكەين، دەبێ يەكەم جار بە چاوێكى رەخنەگرانەوە تەماشاى هەوڵەكانى خۆمان بكەين و وەلآمى ئەم پرسيارە بدەينەوە: ئێمە تا ئێستا چيمان كردووە؟ ئەركەكانمان چييە؟

راستە لەم ماوەيەدا، لە كوردستاندا چەندين هەنگاوى گرنگ نراوە وەك: ١–لە ١٦/٣ماتەمينى گشتى رادەگەيندرێت٢–دەست كراوە بە سەرژمێرى قوربانيان. ٣– دامەزراندنى سەنتەرى ئەنفال. ٤– بڕيارى يارمەتيدانى كەسوكارى ئەنفالكراوەكان. ٥– بەڵێنى دامەزراندنى پەيكەر بۆ قوربانيانى كارەساتەكە و چەندين هەوڵى تر. ئەوەى جێگاى ڕەخنە بێت، هەردوو ئيدارەكە پێشوازيان لە داخوازى جەماوەر نەكرد بۆ دادگايى كردنى ئەنفالچى نەزار خەزرەجى. ئەمە هەڵەيەكى كوشندەيە و دەبێ چارەسەر بكرێت. هيچ كەسێك بۆى نييە، لە هيچ ئەنفالچييەك خۆش بێت، چونكە ئەم داخوازييە، تەنها پەيوەندى بە گەلى كوردەوە نييە، بەڵكو پەيوەندى بە هەموو مرۆڤايەتييەوە هەيە. دادگاكانى كوردستان يا دادگاى نيونەتەوەيى بۆيان هەيە بە شێوەيەكى ياسايى لە بەشداربوونى ئەو كەسانە لە تاوانى جينۆسايد بكۆڵنەوە، گوێيان لە بەرگريكردنيان بگيرێت، ئەوسا بە پێى بەڵگە و قسەى شايەت بڕياريان لەسەر بدرێت.

هەروا لە دەرەوەشدا، هەموو ساڵێك بە سەدان پرۆتێست و ئەكتسيون كراوە، بەلآم بە گشتى، تا ئێستا نەگەيشتووين بە ئاستى ئەم خاڵە گرنگانەى خوارەوە:

١/ دياريكردنى نوێنەرايەتييەكى ڕەسمى بە ناوى قوربانيانى جينۆسايد بۆ گفتوگۆكردن لە گەڵ رێكخراو، دەزگا حكومەتى و نا حكومەتييەكان.

٢/ دياريكردنى داخوازييەكانمان. بە داخەوە لەم بارەيەوە ناڕۆشنييەكى لەبەرچاو بەدى دەكرێ. پێشى چەند هەفتەيەك، برايەكى زۆر چالاك كە لەم بوارە شوێنى دەستى ديارە، وتى"ئێمە دەبێ داواى قەرەبووى زيانەكان تەنها لە حكومەتى عێراق بكەين". ئەگەر ئەم برادەرە ئەوەندە چالاك نەبوايە، گلەييەكى واى تووش نەدەبوو بۆ ئەو دەربڕينە بێ سەروشوێنە. قەرەبووى زيانەكان لە پەيوەست بە حكومەتى عيراق، تەنها سەرى رژێم و دەسەلآتەكەيەتى. بەلآم هەقى ئەوەمان هەيە، داواى قەرەبووى زيانەكان لە ئەلمانيا يا هەر دەوڵەتێكى تر بكەين، كە گازى كيمياوى يا دەزگا و كەرەستەى دامەزراندنى شەركەتى بەرهەمهێنانى گازى كيمياوى بە رژێمى فاشيست لە عيراق فرۆشتوە. چەندين رێكخراوى مرۆڤدۆستى ئەلمانى هەيە، ئەم داخوازييە بەرزكردووە، كەچى خودى بەرەى قوربانييان زاتى ئەوە ناكەن ئەم داخوازييە بە ڕەسمى بەرز بكەنەوە.

٣/ تا ئێستا هەولّمان نەداوە، چەند پارێزەرێكى شارەزا و خاوەن ئەزموون لە بوارى مافى گەلان بكەين بە وەكيلى خۆمان بۆ رێكخستن، فاكت كۆكردنەوە، و هەر ئيشێكى ياساييانە كە خزمەت بە داواى دادگاييكردنى رژێمى بەعس دەكا. لە كوردستان چەندين ياساناسى بە توانا و شارەزا هەيە كە توانايان بە سەر زمانى ئەنگليزيش دەشكێ. بەداخەوە ئەوانيش تا ئێستا كارێكى وا پوخت و چڕوپڕيان نەكردووە، تا هەر هەمووى وەك ئەكتێكى تايبەت بخرێتە بەر دەستى پارێزەرانى ئەم وەلآتانە. بە كورتى: ئێمە دەبێ خۆمان هەنگاو بنێين و چاوەڕوانى كەس نەكەين.

ئەوەى لەم بارەيەوە دڵخۆشكەر بێ، ئەوەيە، هەموو لايەك هەوڵدەدا بە نووسين، كارى خزمەتگوزارى، چالاكى، كۆنفرانس، ڕەخنە و پێشنيار هەنگاوى درووستر بنێن و هەر هەموو دووپاتى پێكەوەكاركردن دەكەن، ئەمەش تاقە زامنى سەرخستنى هەوڵەكانمانە.

سەلام عەبدوڵلآ

www.kurdistannet.org

تێبینی کوردستان نێت:
ئەم نووسینە بیروبۆچونی خاوەنەکەیەتی، کوردستان نێت لەناوەڕۆکەکەی بەرپرسیار نییە.

---

[i] -Plakat(100 Jahre deutscher Imperialismus. 100 Jahre Raub und Mord).Buchladen Georgi Dimitroff

[ii]- Offner Brief an Herrn Außenminister Joschka Fischer.Berlin/Göttingen,den1.10.2001

[iii] –Der 24.4 und der Kampf gegen den Genozid. www.nadir,org. kurdistanreport.

[iv] - Völkermord an Armeniern, wolfgang Gust, taz27.4.2000

[v] - Die Tuerkei und der Genozid an den Armeniern, Jorgen Gottschlich, taz 13.2.2001

[vi] - "Das waere rein kotraproduktiv", Sebastian Fischer

[vii] - Der Standdar, 16.3.2000

[viii] - Professrin Ingeborg Maus: Auch im Hinblick auf eine moegliche strafrechtlie Verfolgung muesste man den Begriff"Voelkermord"in einer Legaldefinition festlegen, um ihn beispiesweise von"Kriegsverbrechen"unterscheiden zu koennen.30.juni.1999, Jungle Welt.

[ix]بە باشی نازانم لێرە باسیان بکەم. ئەوەی بایەخ بەم بابەتانە دەدا، دەتوانێ سەردانی ماڵپەڕە کوردییەکان بکا(ماڵپەڕی حەمید، ماڵپەڕی کوردستانسایت)–

[x] -Rote Kreuz Bezirk Moedling-Hintergrund: Die 4Genfer Rorkreutz-Abkommen.

[xi]بڕوانە راپۆرتی رێکخراوی مافی مرۆڤ لە رۆژهەلاتی ناوەند: عێراق و تاوانی جینۆساید، شالاوی ئەنفال دژی کورد، وەرگێر جەمال میرزا عەزیز،٢٠٠٠،بەرلین. لە بلاوکراوەکانی گۆڤاری هاڤیبوون–

www.kurdistannet.org کوردستان نێت